

Svitlana Pidoprygora, Universität Innsbruck, Österreich

Аудіовізуальні адаптації художніх творів на розмовному курсі:

Приклад для викладання української мови як іноземної

The aim of this theory-based best practice example is to demonstrate how audiovisual adaptations of literary works can be integrated into a university conversational course to enhance the teaching of Ukrainian as a foreign language. The focus is placed on the Ukrainian classic story *Kaidasheva Sim'ya* (*The Kaidash family*) by Ivan Nechui-Levytskyi, written in 1878, and its modern adaptation in the TV-series *Spiimaty Kaidasha* (*Catch the Kaidash*), made by Nataliia Vorozhbyt and released in 2020. This approach is designed to foster cultural competence, and deepen students' understanding of linguistic, historical, cultural and social contexts. The teaching example utilizes a combination of audiovisual and textual materials to engage students in exploring linguistic norms, cultural development, and family dynamics within Ukrainian society in different times. The structured lesson plan follows the pre-, while-, and post-activity model, targeting language learners at the A2+/B1 level. The tasks encompass activities such as working with vocabulary and grammar, analyzing the language of an excerpt from the literary text and its corresponding scene in the screen adaptation, conducting a comparative analysis, and reflecting on the depiction of social and cultural changes. Additionally, the materials include a ready-to-use worksheet, accompanied by theoretical comments and practical recommendations for implementation in language course, as well as answer keys to support educators in effectively integrating this content.

Keywords: conversational Ukrainian, audiovisual materials, Ukrainian literature, teaching practice

---

Мета цього теоретично обґрунтованого прикладу найкращих практик полягає в демонстрації можливостей використання аудіовізуальних адаптацій літературних творів під час проведення університетського розмовного курсу з метою вдосконалення викладання української мови як іноземної. У фокусі уваги – класична повість *Кайдашева сім'я* Івана Нечуя-Левицького, написана 1878 року, та її сучасна телеадаптація – серіал *Спіймати Кайдаша*, режисеркою якого є Наталія Ворожбит (реліз – 2020 рік). Такий підхід спрямований на розвиток культурної компетентності студентів та поглиблене вивчення мовних, історичних, культурних і соціальних аспектів українського контексту. У запропонованому прикладі навчальної практики завдання ґрунтуються на роботі з текстовими та аудіовізуальними матеріалами для залучення студентів до аналізу мовних норм, культурного розвитку та сімейних стосунків в українському суспільстві різних історичних епох. Структура заняття базується на моделі підготовчих, основних та підсумкових активностей, орієнтованих на студентів з рівнем володіння мовою A2+/B1. Завдання охоплюють такі види діяльності, як робота з лексикою та граматику, аналіз мови уривку з літературного тексту та відповідної сцени з його екранізації, проведення порівняльного аналізу, а також рефлексія щодо відображення соціальних і культурних змін. Крім того, матеріали включають додаток з готовими до використання завданнями, що супроводжуються теоретичними коментарями та практичними рекомендаціями для використання на мовному курсі, а також відповідями до завдань, які допоможуть викладачам ефективно інтегрувати цей матеріал у навчальний процес.

Ключові слова: розмовна українська мова, аудіовізуальні матеріали, українська література, навчальна практика

---

1. Аудіовізуальні матеріали й викладання іноземних мов

Доцільність використання аудіовізуальних матеріалів у викладанні іноземних мов є очевидною та виправданою в сучасному освітньому процесі. У ряді досліджень як українських, так і зарубіжних вчених розглядається питання вибору відповідних матеріалів, специфіка їхнього використання для формування лінгвістичної, комунікативної та соціокультурної компетенцій, розвитку критичного мислення студентів (наприклад, Stempleski & Arcario, 1992; Vanderplank, 1994; Krashen, 2003; Sherman, 2003; Vanderplank, 2016; Viebrock, 2016; Donaghy, 2017; Derewianka & Jones, 2022; Zozulia et al., 2022). Оскільки дана стаття зосереджується на практичних аспектах, я звертаюся лише до окремих наукових робіт, які аргументують цей підхід і стали основою для розробки практичних завдань.

Так, С. Крашен (Krashen, 2003) висунув ідею, що ключ до успішного опанування мови полягає в отриманні «зрозумілого введення» (*comprehensible input*). За його висновками, для того, щоб студенти ефективно просувалися у вивченні мови, вони повинні отримувати інформацію, яка трохи перевищує їхній поточний рівень. Ця концепція відома як принцип «i+1». Це означає, що найкращі умови для навчання створюються, коли новий матеріал зрозумілий, але водночас містить елементи, які вимагають від студента більше зусиль для розуміння. За спостереженнями С. Крашена:

The input hypothesis claims that we move from i to i+1 by understanding input containing i+1. We do this with the help of our previously acquired linguistic competence and our extra-linguistic knowledge of the situation. In other words, we use context (Krashen, 2003, 4).

У такий спосіб контекст і фонові знання стають вирішальними в успішному навчанні. Аудіовізуальні матеріали, такі як фільми, серіали, музичні відеокліпи та інтерв'ю, створюють саме цей необхідний контекст для засвоєння нової інформації. Завдяки аудіовізуальній проєкції соціальних та культурних ситуацій, ці матеріали дозволяють студентам не лише вивчати мову, але й занурюватися в культурно-історичні реалії, сприймаючи й невербальні аспекти комунікації — жести, міміку та культурні особливості. Таке багатоканальне середовище, в якому поєднуються слухова, зорово-орієнтована та емоційна складові, значно підвищує ефективність навчання. Як зазначає С. Крашен: «Students will pay attention if the messages are interesting» (Krashen, 2003, 4), і аудіовізуальні ресурси якнайкраще відповідають цьому критерію.

Б. Вієброк (2016), наголошує, що використання фільмів на заняттях з іноземної мови відображає важливість візуальних образів для нашого медіа-орієнтованого суспільства. Вона ж підкреслює, що:

the use of feature films in educational settings connects to the learners' experience outside the classroom and at the same time has the potential to equip them with a critical media literacy; [...] the use of films proves to be a motivating and engaging way of teaching geographical, historical, political, or social issues and societal development (Viebrock, 2016, 9).

Про вагомість залучення автентичних відео для вивчення іноземної мови йдеться в дослідженні Дж. Шерман (Sherman, 2003). Вона бачить такі відео як «вікно в культуру», наголошуючи, що «understanding is that much easier because the language is interpreted in full visual context» (Sherman, 2003, 12).

Загалом й українські вчені зауважують високий навчальний потенціал аудіовізуальних матеріалів. Так, І. Зозуля та ін. (Zozulia et al., 2022) висловлюють суголосні вищенаведеним спостереженням думки, зокрема вони акцентують, що аудіовізуальні засоби у вивченні іноземних мов одночасно виконують декілька функцій:

допомагають змодельювати закономірності іншомовного спілкування, зануритися в мовне середовище, ознайомитися з автентичними матеріалами, створити різні ситуації спілкування на занятті; урізноманітнюють способи вивчення нового матеріалу; забезпечують невимушену атмосферу під час уроку – перегляду відео, фільмів, слухання пісень (Zozulia et al., 2022, 14).

Зазначу, що існують різні класифікації аудіовізуальних матеріалів, які розглядають їхню форму, зміст, функції та роль у навчальному процесі. Наприклад, Дж. Шерман (Sherman, 2003, 6) веде мову про різні види відео (ігрові, документальні, освітні фільми, інтерв'ю, прогноз погоди, спортивні програми, ток-шоу тощо), які можна переглядати в повному обсязі або уривками, використовуючи для аудіювання, формування розмовної моделі мови, ознайомлення з культурою і т.под.

У цьому дослідженні увага зосереджена на використанні сучасного українського ігрового серіалу як навчального ресурсу. Студентам запропоновано працювати з уривком першої серії для вдосконалення мовних навичок розмовної мови через практичні завдання, і, водночас, для ознайомлення з ширшим контекстом функціонування мови. Особливо продуктивним використання аудіовізуальних матеріалів стає у вивченні української мови як іноземної, адже інтерес до України суттєво зріс через збройну агресію Російської Федерації та глобальний вплив російсько-української війни (наприклад, Vicente et al., 2023; Diesen, 2024; Verheugen & Erler, 2024; Wanner, 2024). Такі відеоматеріали допомагають кращому розумінню культурно-історичного контексту, що є необхідним для фахівців і дослідників Східної Європи, а також студентів, які вивчають славістику.

2. Українська література на розмовному курсі й аудіовізуальні матеріали

2.1. Розмовний курс української мови: концепція та зміст

Розмовний курс української мови, розроблений для студентів, які вивчають українську як іноземну в університеті, був спрямований як на розвиток мовної компетенції, так і на ознайомлення з культурою, літературою та історією України. Відповідно до *Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти* (Ніколаєва, 2003), студенти навчалися розуміти українську мову на слух, розвивали вміння читати короткі тексти різних жанрів потрактовувати культурні особливості спілкування та використовувати мову

відповідно до різних соціальних контекстів, формувати послідовні висловлювання та аргументації в обговореннях та дискусіях.

При виборі тем для розмовного курсу враховувалося, що освітня програма університету не передбачала спеціалізованих навчальних курсів, присвячених Україні. І саме розмовний курс української мови став гарною можливістю ознайомити студентів з історією, культурою та мовними особливостями України. Так, в Університеті Інсбрука розмовний курс української мови було введено як варіативну дисципліну в межах програми підготовки бакалаврів спеціальності славістика, що дозволяє студентам вивчати ще одну слов'янську мову (Universität Innsbruck, 2024).

Суттєвим аспектом курсу також була його орієнтація на студентів-філологів, що мають попередні знання й уявлення про літературний/культурний процеси в Східній Європі; вміють фахово аналізувати літературні явища й твори, оцінюючи не тільки мовні, але й змістові та мистецькі виміри.

Курс побудовано за хронологічним принципом, де основою навчальної роботи стали текстові, аудіо- та аудіовізуальні матеріали про культурно-історичні періоди, ключові постаті української літератури й культури, поезії, уривки з прозових художніх творів українських письменників.

У рамках курсу студенти опановували лексику, пов'язану з культурними, історичними та літературними темами, що дозволило їм описувати події, явища, стосунки й характеристики персонажів творів. Лексика підбиралася також з урахуванням її практичного застосування як для повсякденного спілкування (*родина, традиції, побут, характер людини, навколишнє середовище і под.*), так і для професійного використання студентами-філологами (*жанри, стилі, літературні напрями, аналіз тексту*). Вибір граматичних тем був зумовлений необхідністю забезпечити студентам можливість правильно висловлюватися не лише в побутових ситуаціях, але й у професійних контекстах, таких як обговорення літературних явищ, аналіз текстів або проведення презентацій. Такий підхід забезпечував інтеграцію лексичних і граматичних аспектів, спрямованих на розвиток загальної мовної компетенції студентів і на вдосконалення їхніх професійних навичок у галузі філології.

Класичні художні твори XIX, XX століть, з якими студенти ознайомлювалися через аудіовізуальні матеріали, підбиралися з урахуванням їхнього культурного переосмислення сучасними митцями в нових форматах (музичні кліпи, серіали). Наприклад, у розмовні теми курсу інтегрувалася навчальна робота з сучасними музичними інтерпретаціями поезій Павла Тичини («Гаї шумлять – я слухаю» у виконанні гурту «Піріг і Батіг») та Гео Шкурупія («Барабан печалі» у пісні Артема Пивоварова і Klavdia Petrivna¹).

Варто зауважити, що під час вибору аудіовізуального матеріалу враховувалися рівень знань студентів, складність контенту, співвідношення звукової та зорової інформації, відповідність матеріалу темі, інтереси студентів, наявність субтитрів (Zozulia et al., 2022, 17). Це дозволило ефективно адаптувати матеріали до освітніх потреб.

---

¹ Мистецький псевдонім співачки поданий в автентичному написанні англійською мовою.

2.2. Повість Івана Нечуя-Левицького та її сучасна аудіовізуальна адаптація в контексті розмовного курсу української мови

Для демонстрації досвіду залучення аудіовізуальних матеріалів у навчальний процес на розмовному курсу української мови основна увага в цій статті приділена повісті Івана Нечуя-Левицького *Кайдашева сім'я* та її адаптації в телесеріалі *Спіймати Кайдаша*².

Повість Івана Нечуя-Левицького (1878) описує життя сім'ї Кайдашів в період соціально-економічних змін другої половини XIX століття. Автор майстерно змальовує родинні конфлікти, що розгортаються на тлі зрушень у суспільстві після скасування кріпацтва. Серіал *Спіймати Кайдаша* (2020), знятий відомою українською сценаристкою та режисеркою Наталкою Ворожбит, переносить ці події в період 2005–2014 років, також час значних соціальних, політичних та культурних трансформацій. Наталка Ворожбит, відома своїми фільмами, такими як *Кіборги. Герої не вмирають* (2017) та *Погані дороги* (2020), майстерно адаптувала класичний твір, зберігаючи його ключові теми, водночас додаючи сучасний контекст. На відміну від повного сюжету, реалізованого в кінофільмах, у серіалі глибше розкриваються взаємини персонажів та події через багатоепізодну структуру. Сюжет серіалу завершується 2014 роком, коли починається окупація Російською Федерацією східних областей України та Криму. У фінальних епізодах персонажі змушені робити власний вибір щодо подальшого життя: стати на захист України чи залишитись осторонь.

Вибір цього твору та його сучасної адаптації для вивчення української мови обумовлений їхнім навчальним мовним потенціалом. Вони дають можливість працювати з лексикою, пов'язаною з родинними стосунками, емоціями, побутовими реаліями та соціальними, історичними, політичними явищами. Крім того, студенти мають можливість аналізувати різноманітні мовні реєстри, включаючи розмовну мову, елементи суржику, фразеологізми та образні вирази.

У Додатку до статті я подаю комплекс завдань для навчальної роботи з повістю Івана Нечуя-Левицького *Кайдашева сім'я* та її адаптацією в телесеріалі *Спіймати Кайдаша*. Робота з матеріалами організована в такий спосіб, щоб забезпечити поступове занурення студентів у тему через підготовчі завдання, основну роботу з текстом та аудіовізуальним матеріалом, а також підсумковий аналіз і формулювання своєрідних висновків.

На початковому етапі студенти ознайомлюються з біографією Івана Нечуя-Левицького, історичним контекстом твору та базовою інформацією про повість. Вивчення таких понять, як «кріпацтво», та заповнення таблиць із основними даними про твір допомагає створити основу для подальшої роботи (завдання 1, 2). Окрім цього, у межах підготовчого етапу студенти опрацьовують текст про телесеріал *Спіймати Кайдаша*, виконуючи завдання на заповнення пропусків словами у відповідній граматичній формі, що дозволяє розвивати лексичну та граматичну компетенції, а також ознайомлювати з ключовими подіями та

---

² Повість Івана Нечуя-Левицького *Кайдашева сім'я*, яка входить до української шкільної програми, є добре відомою українській аудиторії, а серіал *Спіймати Кайдаша* одразу став частиною загальнонаціонального культурного простору. Його популярність серед різних поколінь створює основу для навчання української мови через звернення як до літературного першоджерела, так і його сучасної інтерпретації.

персонажами серіалу (завдання 4). Важливим є формулювання запитань до тексту, що стимулює розвиток навичок критичного мислення та аналізу. Завдання 4.1 поглиблює знання студентів про історичний контекст, зокрема, про політичні події та постаті в Україні в період із 2005 по 2014 роки. У межах завдання 4.2 студенти розмірковують, послуговуючись запропонованими мовними зворотами, чому сценаристка Наталка Ворожбит обрала саме період 2005–2014 років для сюжету серіалу. Вони співвідносять цей часовий проміжок із тематикою повісті Нечуя-Левицького. Таке порівняння дозволяє студентам глибше розуміти соціокультурний контекст як минулого, так і сучасності, та встановлювати зв'язки між літературними творами та їхніми адаптаціями.

Особлива увага приділяється побутовій і культурній лексиці, яка відображає українське сільське життя, соціальні зміни та історичні реалії. Завдання на заповнення пропусків у тексті-описі орієнтоване на засвоєння прикметників у правильній граматичній формі, таких як «зелений ліс» чи «чисте небо», що збагачує словниковий запас студентів (завдання 3). Робота з фотографією членів родини Кайдашів активізує лексику на позначення зовнішності та родинних стосунків (завдання 5). Інфографіка дозволяє студентам вивчати взаємини між персонажами, використовуючи лексику, пов'язану з родинними стосунками (завдання 6). Граматичні завдання акцентують увагу також на роботі з часовими формами дієслів, що забезпечує кращу інтеграцію лексичних і граматичних знань (завдання 5.2). Використання QR-кодів для інтерактивного перегляду додаткових матеріалів урізноманітнює процес навчання й сприяє залученню студентів (завдання 6, 5).

Основний етап включає подальшу роботу з уривком оригінального тексту повісті та фрагментом першої серії серіалу. Через аудіовізуальний матеріал студенти ознайомлюються з автентичною розмовною українською мовою, явищем «суржика». Завдання пропонують виокремити приклади суржика з прослуханого/переглянутого відео та знайти для них літературні відповідники (завдання 7.2, 7.3). Фразеологізми і в повісті, і в серіалі є важливим компонентом культурного контексту. Студенти аналізують такі вислови з тексту повісті, як «серце з перцем» чи «кусати, як муха в Спасівку», визначають їхнє значення, перекладають та вчаться замінювати на літературні аналоги. Це допомагає розвивати стилістичну чутливість і збагачувати лексичний запас (завдання 7.1, 8).

Дослідження літературного тексту та його адаптації (на прикладі одного епізоду) дозволяє студентам простежити, як змінюється мова персонажів під впливом сучасного контексту. Так, мова персонажів у серіалі набуває рис сучасної розмовної української, включаючи використання елементів суржика, розмовних кліше, скорочених форм, а також більш емоційної й експресивної лексики. У художньому тексті Нечуя-Левицького мова є зразком класичної української літературної мови другої половини XIX століття, яка чітко відповідає літературним нормам того часу. Зміни в мові адаптації роблять конфлікти й проблеми, зображені в серіалі, для сучасного глядача більш зрозумілими та близькими.

Студенти в процесі аналізу тексту й серіалу спостерігають за трансформаціями мовних норм, порівнюють стилі, а також рефлексують над культурними й соціальними аспектами, які впливають на мовлення персонажів у різні історичні періоди. У процесі виконання завдань вони активно використовують попередньо засвоєну лексику, пов'язану з темами родинних стосунків, соціальних явищ і культурного контексту, що сприяє закріпленню нових знань і вдосконаленню навичок роботи з мовним матеріалом у реальних ситуаціях.

Завдання на перевірку правильності тверджень сприяє узагальненню й закріпленню знань (завдання 9). Фінальний етап також передбачає підготовку короткої усної розповіді про специфіку адаптації повісті до формату серіалу. Це завдання сприяє розвитку аналітичних навичок, критичного мислення, інтеграції мовних і культурних знань у фахову діяльність студентів-філологів (завдання 10).

Запропоновані в цій статті матеріали та завдання, звісно, не охоплюють повного обсягу роботи з аудіовізуальним контентом і не є повним конспектом заняття.

3. Висновки

Аудіовізуальні матеріали відіграють важливу роль у формуванні мовних і культурних компетенцій студентів, які вивчають українську мову як іноземну. Вони забезпечують автентичність мовного середовища та допомагають зануритися у історичний, соціокультурний контексти. Завдання, розроблені для роботи з аудіовізуальними матеріалами, дозволяють студентам вдосконалювати навички аудіювання, розширювати словниковий запас, вивчати мовні варіації та фразеологізми, розуміти тонкощі суржику, а також розвивати критичне мислення, зокрема, через порівняння художнього тексту й адаптації.

Особливо цінним є використання аудіовізуальних матеріалів для навчання студентів-філологів, які вже мають попередні знання з інших слов'янських мов і знайомі з культурними процесами Східної Європи. Це дозволяє їм глибше аналізувати й розуміти літературні і культурні явища, спираючись на свої фахові знання, інтегруючи нову інформацію у власну систему знань.

Разом із тим використання аудіовізуальних матеріалів в навчальному процесі вимагає врахування рівня підготовки студентів, складності лексики й граматики, а також відповідного дидактичного забезпечення. У майбутньому доцільно посилити практичну складову курсу, додавши більше завдань на закріплення лексики й граматики, створити базу відеоматеріалів, класифікованих за рівнем складності, та розробити додаткові інтерактивні ресурси.

Загалом, запропонований підхід демонструє, як аудіовізуальні матеріали можуть бути ефективно інтегровані у навчальний процес, поєднуючи лінгвістичний, культурний і соціальний аспекти, що сприяє формуванню комплексної філологічної компетентності студентів.

Відеоресурси

Спіймати Кайдаша. Серія 1. Україна (2020). Сценаристка: Наталка Ворожбит.

https://www.youtube.com/watch?v=Nnf9Ab8g_IQ&list=PLwZhl1zHLbXc8iYp4-yFey1j41gCjWv84 (22.09.2024)

Бібліографія

Derewianka, B. & Jones, P. (2022). *Teaching Language in Context*. Oxford University Press.

Diesen, G. (2024). *The Ukraine War & the Eurasian World Order*. Clarity Press.

Donaghy, K. (2017). *Film in Action: Teaching Language Using Moving Images (DELTA Teacher Development Series)*. Delta Publishing.

- Krashen, S. (2003). *Explorations in Language Acquisition and Use*. Heinemann.
- Nečuj-Levič'kuj, I. = Нечуй-Левицький, І. (1987). *Микола Джеря. Кайдашева сім'я. Повісті*. Дніпро.
- Nikolajeva, S. = Николаєва, С. (ред.) (2003). *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*. Ленвіт.
- Sherman, J. (2003). *Using Authentic Video in the Language Classroom*. Cambridge University Press.
- Stempleski, S., & Arcario, P. (eds.). (1992). *Video in Second Language Teaching: Using, Selecting, and Producing Video for the Classroom*. Teachers of English to Speakers of Other Languages.
- Universität Innsbruck (2024). Curriculum für das Bachelorstudium Slawistik an der Philologisch-Kulturwissenschaftlichen Fakultät der Universität Innsbruck (Neuerlassung 2024). <https://www.uibk.ac.at/universitaet/mitteilungsblatt/2023-2024/46.pdf> (4.12.2024)
- Vanderplank, R. (1994). Resolving inherent conflicts: Autonomous language learning from popular broadcast television. In H. Jung & R. Vanderplank (eds.), *Barriers and bridges: Media technology in language learning* (119–134). Cambridge University Press.
- Vanderplank, R. (2016). *Captioned Media in Foreign Language Learning and Teaching*. Palgrave Macmillan.
- Verheugen, G. & Erler, P. (2024). *Der lange Weg zum Krieg: Russland, die Ukraine und der Westen – Eskalation statt Entspannung*. Heyne.
- Vicente, A., Sinovets, P. & Theron, J. (2023). *Russia's War on Ukraine: The Implications for the Global Nuclear Order*. Springer.
- Viebrock, B. (2016). *Feature Films in English Language Teaching*. Narr Francke Attempto.
- Wanner, C. (2024). *Dispossession: Anthropological Perspectives on Russia's War Against Ukraine*. Routledge.
- Zozulia, I., Stadnii, A. & Slobodianiuk, A. (2022). Audiovisual teaching aids in the formation process of foreign language communicative competence. *Teaching Languages at Higher Educational Establishments at the Present Stage. Intersubject Relations*, 40, 12–28. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-40-01>

Додаток

Повість Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» (1878) та її адаптація в серіалі «Спіймати Кайдаша» (2020) за сценарієм Наталки Ворожбит

Підготовчий етап

Завдання 1: Прочитайте факти біографії І. Нечуя-Левицького (1838–1918). Підготуйте відповіді на запитання: Який факт біографії письменника для вас є найбільш цікавим і чому?

1. Народився Іван Левицький у сім'ї священика.
2. Працював вчителем російської мови, історії, географії у Полтавській духовній семінарії (1865–1866), та в гімназіях міст Каліш, Седлець, Кишинів (1866–1884).
3. Працював вчителем двадцять років. Потім переїхав до Києва, жив сам і писав художні твори та статті.
4. Після смерті батька тридцятисемилітній письменник обрав псевдонім Нечуй-Левицький.
5. Він завжди ходив із парасолькою, щодня зранку прогулювався одним маршрутом. Лягав спати завжди в один і той же час.
6. Іван Нечуй-Левицький не мав сім'ї.
7. Іван Нечуй-Левицький зовсім не пив алкогольних напоїв.
8. Нечуй-Левицький був ініціатором публікації освітніх брошур для народу, котрі мали на меті розповісти «простому» читачеві про українську історію.
9. Останні дні життя він провів у «шпиталі для одиноких людей».
10. Поховали письменника на Байковому кладовищі в Києві.

Інформацію підготовлено за матеріалами сайту tsikavi-fakty.com.ua (22.09.2024)

Завдання 2

Завдання 2.1: Попрацюйте в парах. Знайдіть на онлайн-ресурсах інформацію про повість Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Заповніть таблицю й підготуйте розповідь про твір. Рекомендовані онлайн-ресурси: <https://dovidka.biz.ua/kaydasheva-sim-ya-analiz/>; https://uk.wikipedia.org/wiki/Кайдашева_сім%27я

Потрібна інформація	Відповідь
Рік написання	
Жанр	
Літературний напрям	
Тема	
Головні герої	
Власна назва місцевості, де відбувається основна дія	

Завдання 2.2: Час у творі – це перші десятиліття після відміни кріпацтва в Україні. З'ясуйте за словником значення слова «кріпацтво». Поясніть його значення однокореневим.

Рекомендований онлайн-словник: <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>

Завдання 3: Перегляньте фотографію села Семигори за допомогою QR-коду.

Вставте із таблиці відповідні за змістом прикметники в правильній граматичній формі для створення тексту-опису села. У деяких випадках можна використовувати декілька прикметників. Зверніть увагу на опис лісу/дерев/пагорбів, неба/хмар, села/будинків, води/річки.

Ліс/дерева/пагорби	Небо/хмари	Село/будинки	Вода/річка
зелений	блакитний	старий	прозорий
густий	чистий	затишний	спокійний
високий	ясний	тихий	глибокий
маленький	хмарний	маленький	широкий
мальовничий	похмурий	великий	блакитний
затишний	сірий	кам'яний	чистий
вологий	прозорий	світлий	прохолодний
сухий	яскравий		тихий

На фото зображено 1) мальовниче / маленьке / затишне село. У центрі ми бачимо 2) _____ річку Рось, яка знаходиться між 3) _____ пагорбами. На березі річки ростуть 4) _____ дерева, а трохи далі розташовані 5) _____ будинки. За річкою видно 6) _____ пагорби, вкриті 7) _____ лісом. Небо над селом 8) _____, на ньому є кілька 9) _____ хмар. Сільська ідилія є контрастом до поведінки людей, які живуть в цьому селі й про яких розповідається в повісті І. Нечуя Левицького «Кайдашева сім'я»

Завдання 4: Прочитайте текст про телесеріал «Спіймати Кайдаша» й вставте пропущені слова у відповідній граматичній формі. Одне слово і одне словосполучення зайві. Поставте до тексту запитання.

*відповідь конфлікт любов проблема повість ~~серія~~ суперечність
підтримувати погляд сюжетна лінія історичні події війна*

«Спіймати Кайдаша» — український 12-серійний 1) серіал 2020 року. За основу сюжету телесеріалу взято 2) _____ Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Сценаристка та виконавча продюсерка проекту — Наталка Ворожбит.

Наталка Ворожбит змінила багато в сценарії серіалу. Вона перенесла події у час від 2005 до 2014 року й додала нові 3) _____. Серіал розповідає про 4) _____ між батьками і дітьми в одній родині. У сюжеті є багато 5) _____ між усіма членами родини. Найбільший конфлікт відбувається в 2014 році через різні 6) _____ членів сім'ї

події на Майдані незалежності. Один з синів, Лаврін, показує свою 7) _____ до України і йде воювати проти агресії РФ на сході України. Старший син, Карпо, думає, що проблеми в Україні через людей, які 8) _____ Революцію Гідності. Дванадцята серія серіалу закінчується без 9) _____ на всі питання.

Завдання 4.1: Час подій серіалу 2005 – 2014 роки. Перевірте, наскільки ви поінформовані про фігури української політики та події, які відбувалися в Україні в цей час. Використовуючи таблицю, співставте кожне поняття або ж ім'я та прізвище з відповідним описом подій або політичних постатей.

Поняття /ім'я та прізвище	Опис
1) Помаранчева революція	a) Третій президент України.
2) Революція гідності (Євромайдан)	b) Президент України після Революції гідності, проводив євроінтеграційні реформи.
3) АТО	c) Президент, якому було оголошено імпічмент.
4) Анексія Криму	d) Антитерористична операція, військова відповідь проти агресивних дій РФ на сході України.
5) Віктор Янукович	e) Масові протести в 2013-2014 роках, які виникли як реакція на рішення уряду зупинити процес євроінтеграції. Після кривавих зіткнень президент втік із країни, що призвело до значних політичних змін.
6) Леонід Кучма	f) Масові протести в 2004 році, що стали відповіддю на фальсифікацію виборів.
7) Петро Порошенко	g) Незаконна окупація РФ частини України – Криму – у 2014 році.

Завдання 4.2: Поміркуйте, чому сценаристка Наталка Ворожбит обрала період 2005–2014 років для сюжету серіалу. Як це співвідноситься з тематикою повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»? Для відповіді використовуйте звороти із мовного блоку.

Мовний блок

На мою думку, ці події були важливими, тому що...

Це може бути тому, що...

Цікаво, що...

Ці події важливі для сюжету, оскільки...

Мені здається, що ці роки впливають на історію тому, що...

Це допомагає зрозуміти персонажів, якщо...

Завдання 5: Перегляньте фотографію сім'ї Кайдашів із серіалу «Спіймати Кайдаша» за допомогою QR-коду:

Завдання 5.1: З'ясуйте, хто на вашу думку:

- мати – Маруся Кайдаш;
- батько – Омелько Кайдаш;
- старший син – Карпо Кайдаш;
- молодший син – Лаврін Кайдаш;
- невістка, дружина Карпа – Мотря.

Кого з членів родини немає на фотографії?

Завдання 5.2: Опишіть зовнішність кожного персонажа. Використовуйте прості речення.

Наприклад:

Чоловік у синій футболці — високий.

Жінка в яскравій сукні — молода й усміхнена.

Завдання 6: Перегляньте інфографіку за допомогою QR-коду:

На ній є графічні знаки, що позначають стосунки між персонажами:

знак у вигляді обручки (∞) — одружені;

червоне серце (❤️) — закохані;

сіре серце (👁️) — таємно закохані;

блискавка (⚡) — вороги;

будиночок (🏠) — родичі.

Завдання 6.1: Опишіть стосунки між персонажами відповідно до інфографіки.

Наприклад:

Карпо й Мотря — одружені й закохані.

Мотря й Марія — вороги.

Завдання 6.2: Поміркуйте, сюжетна лінія якого персонажа (у порівнянні з повістю «Кайдашева сім'я») додаткова, для чого вона є в сценарію.

Основний етап

Завдання 7.

Завдання 7.1: Для мовлення персонажів телесеріалу характерне вживання розмовних фразеологічних та образних виразів. Попрацюйте в групах, зіставте кожне слово, фразу з відповідним поясненням. За потреби використовуйте онлайн-словники.

Рекомендований онлайн-словник: <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>

Слово, фраза	Визначення
1) бриклива (про людину)	a) характеристика особи з гострим характером або сильними емоційними реакціями
2) забухати	b) бути запальним, пристрасним, гарячим, непокірним
3) мати серце з перцем	c) кінець чогось або ситуації, що досягла свого максимального розвитку й стала неконтрольованою; часто слово вживається для підсилення емоційного забарвлення розмови
4) капець	d) випити велику кількість алкоголю
5) треба багато злуцтити насіння	e) вираз, який вживається, коли хтось ставить перед іншим ультиматум й вимагає швидкого одруження, часто після вагітності
6) женись давай	f) треба витратити багато сил і енергії на справу
7) кусати як муха в спасівку*	g) характеристика особи, яка легко і часто змінює настрої, активна та спонтанна
8) по барабану	h) байдуже

* «Спасівка» — це час коли мухи особливо активні й неприємні, зазвичай це відбувається в кінці літа, зокрема в період релігійного свята Спас.

Завдання 7.2: Подивіться уривок першої серії серіалу (00:19:02–00:22:17). Уважно слідкуйте за субтитрами. Прочитайте діалог між Лавріном та Карпом. Визначте та підкресліть у тексті всі слова та фрази, що є прикладами суржику (поєднання елементів української та російської мов) або розмовного мовлення (вживання граматичних і фонетичних форм, що не відповідають нормам літературної мови).

Ларін: Ну шо? Шо ти робив цілий рік, поки я там нічого не робив?

Карпо: Та шо, як всігда, то одне, то друге.

Лаврін: Шо, з ким гуляв?

Карпо: Ну шо, на прошлом тижні ми з Васильом забухали.

Лаврін: Та ні, я ж про дівчат.

Карпо: Разне бувало.

Лаврін: Шо, з різними?

Карпо: Та ні з ким я не гуляв. Знаеш скільки з ними насіння треба злуцтити, а тоді вона каже беременна, женись давай.

Лаврін: Не, ну а шо, хіба в нас дівчата не гарні? Може хтось нравиця тобі там?

Карпо: Даже нікого не вспомню. Понімаєш, жінка має быть... в неї має быть загадка ...

Лаврін: Оксана Мельник. Струнка як очеретинка, тонка як билинка, очі такі сині, замріяні, загадкова, капець.

Карпо (згадує про Оксану, ретроспекція): Вона мене постійно лоскоче, понімаєш.

Лаврін: В смислі.

Карпо: Ну, бере от так по ребрам і лоскоче.

Лаврін: Серйозно?

Карпо: Я лоскоту, капець, боюсь. Я ж люблю, щоб дівчина була бриклива, ну, щоб серце з перцем було.

Лаврін: Так, це ж, Надька Теліга, як брикне аж перекинешся.

(діалог Карпа з батьком)

Лаврін: Чуєш, а ця, Васирина Кобилянська?

Карпо (згадує про Василю, ретроспекція): Ти шо, Васирина Кобилянська живе аж за кладбищем.

Лаврін: От тобі прям не вгодиш. От Танюху тоді нашу бери, сусідку. І живе близько, і насіння не треба лушити.

Карпо: Откуда ти знаєш, що не треба?

Лаврін: Та не, ну знаю. Ну в смислі, а хто не знає? Всі ж знають. Не, не знаю. Я якби собі обирав, брав би таку щоб і тиха була, і скромна, красива, канешно, ну і незаймана.

Карпо: Знаєш, мені по барабану, займана, незаймана. Аби роботяща була, ну і така, бриклива, щоб не скучно було. Знаєш, як мухи в Спасівку кусають.

Лаврін: Ну це, прям, тоді Мотря. Вона тобі і кусюча, і бриклива, і гарна. Ну, займана, так. Серце з перцем, що ого-го.

Карпо: Та, да.

Відео знаходиться за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=Nnf9Ab8g_IQ&list=PLwZhl1zHLbXc8iYp4-yFey1j41gCjWv84 (22.09.2024)

Завдання 7.3: Замініть виявлені слова та фрази на відповідні аналоги в літературній українській мові. У таблиці нижче наведено слова для заміни. Прочитайте отриманий текст. Порівняйте з оригінальним текстом, щоб перевірити, чи збережено зміст.

• вагітна	• навіть	• подобається
• нудно	• згадаю	• справді
• звичайно	• розумієш	• саме
• звідки	• завжди	• так
• кладовищем	• минулому	
• постійно	• що	

Завдання 8: Прочитайте уривок, також діалог Лавріна з Карпом, з повісті Івана Нечуя-Левицького. Зверніть увагу на мовні особливості, й підкреслені ідіоми та образні вирази. Перекладіть ідіоми та образні вирази на англійську чи німецьку мови, зберігаючи їхній зміст та емоційне забарвлення.

— Карпе! — тихо почав Лаврін, дуже охочий до гарних дівчат. — Скажи-бо, кого ти будеш сватать*?

— Ат! Одчепись од мене, — тихо промовив Карпо.

— Сватай Олену Головкивну. Олена кругла, як цибулька, повновида, як повний місяць; в неї шоки, мов яблука [...]

— Гарна... мордою хоч пацюки бий [...].

— Ну, то сватай Одарку Ходаківну: ця тоненька, як очеретина, гнучка станом, як тополя; личко маленьке й тоненьке [...] тиха, неначе вода в криниці. [...]

— Вже й знайшов красуню! [...]

— Але ж ти й вередливий! То сватай Хотину Корчаківну, — сказав Лаврін і засміявся.

— Чи ти здурів? [...]

— Ну, то бери Ганну.

— Авжеж! [...]

— Коли я буду вибирати собі дівчину, то візьму гарну, як квіточка, червону, як калина в лузі, а тиху, як тихе літо, — сказав веселий Лаврін.

— Мені аби була робоча та проворна, та щоб була трохи куслива, як мухи в спасівку, — сказав Карпо.

— То бери Мотрю, Довбишеву старшу дочку. Мотря й гарна, й трохи бриклива, і в неї й серце з перцем, — сказав Лаврін. (Нечуй-Левицький, 1987, 175-177)

*сватати – пропонувати одружитися з кимось.

Підсумковий етап

Завдання 9: Прочитайте твердження про серіал «Спіймати Кайдаша» та повість Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Оберіть, чи є кожне твердження правильним (П) або неправильним (Н).

	Твердження	П/Н
1.	У повісті Івана Нечуя-Левицького події розгортаються після відміни кріпацтва в Україні.	
2.	Карпо і Лаврін — брати як у повісті, так і в серіалі.	
3.	В обох творах головний конфлікт пов'язаний із стосунками в родині.	
4.	У серіалі «Спіймати Кайдаша» – реальні політичні події в Україні.	
5.	У серіалі «Спіймати Кайдаша» персонажі не використовують суржик.	
6.	Наталка Ворожбит є авторкою повісті «Кайдашева сім'я».	
7.	Іван Нечуй-Левицький працював учителем, перш ніж став відомим письменником.	
8.	У серіалі головні герої обговорюють тему сватання так само, як це було описано у повісті.	
9.	Повість «Кайдашева сім'я» була написана у ХХ столітті.	
10.	У серіалі часто використовуються фразеологізми.	
11.	Сценаристка Наталка Ворожбит повністю зберегла сюжетну лінію повісті Івана Нечуя-Левицького, не додала нових сюжетних елементів.	
12.	Мова персонажів повісті Івана Нечуя-Левицького є прикладом класичної української літературної мови.	
13.	У серіалі «Спіймати Кайдаша» сценаристка Наталка Ворожбит перенесла події твору в сучасний контекст з 2005 по 2014 роки.	

Завдання 10: Підготуйте розповідь про те, як повість «Кайдашева сім'я» адаптована до формату телесеріалу «Спіймати Кайдаша».

Відповіді.

Завдання 2.1

Потрібна інформація	Відповідь
Рік написання	1878
Жанр	соціально-побутова повість з елементами сатири й гумору
Літературний напрям	реалізм
Тема	зображення побуту й психології українських селян на прикладі сім'ї Кайдашів
Головні герої	Омелько Кайдаш (батько), Маруся Кайдаш (мати), Карпо Кайдаш (старший син), Мотря (дружина Карпа), Лаврін Кайдаш (молодший син), Мелашка (дружина Лавріна)
Власна назва місцевості, де відбувається основна дія	село Семигори, Україна

Завдання 3: 1) мальовниче, маленьке, затишне; 2) прозору, спокійну, тиху, прохолодну; 3) високими, зеленими, густими; 4) зелені, високі; 5) маленькі, затишні; 6) зелені; 7) густим, зеленим; 8) чисте, ясне, блакитне; 9) білих

Завдання 4: 1) серіал; 2) повість; 3) сюжетні лінії; 4) конфлікт; 5) суперечностей; 6) погляди; 7) любов; 8) підтримують; 9) відповіді.

Завдання 4.1: 1) f; 2) e; 3) d; 4) g; 5) c; 6) a; 7) b.

Завдання 5.1: Члени родини Кайдашів на фотографії зліва направо: Мотря, Карпо Кайдаш, Маруся Кайдаш, Омелько Кайдаш, Лаврін Кайдаш

Завдання 6.2: Сюжетна лінія стосунків Таньки з родиною Кайдашів додана для глибшого психологічного розкриття персонажів та для більшої динамічності сюжету.

Завдання 7.1: 1) g; 2) d; 3) b; 4) c; 5) f; 6) e; 7) a; 8) h.

Завдання 7.3: вагітна – беременна; нудно – скучно, звичайно – канешно; звідки – откуда; кладовищем – кладбищем; постійно – постійно; навіть – даже; згадаю – вспомню; розумієш – понимаєш; завжди – всігда; минулому – прошлом; що – шо; подобається – нравиця; в смислі – справді; прям – саме; да – так.

Завдання 9: 1) правильно, 2) правильно, 3) правильно, 4) правильно, 5) неправильно, 6) неправильно, 7) правильно, 8) правильно, 9) неправильно, 10) правильно, 11) неправильно, 12) правильно, 13) правильно.